

GÜNEY SUDAN'DA PAPA DESTEKLİ BARIŞ İNŞASI

Serhat Orakçı

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Orakçı, Serhat. "Güney Sudan'da Papa Destekli Barış İnşası", İNSAMER, 02.04.2020.

Analiz

Papa Francis'in Esed'in ya da Hafter'in ayaklarına kapanarak halklarına zulmetmemeleri ve barış için adım atmaları konusunda yalvardığını hayal edebilir miyiz? Elbette böyle bir şey söz konusu olamaz; kaldı ki bunun için Papa'yı suçlayamayız da. Çağımızda barış girişimleri salt insan sevgisi ve insana duyulan saygıdan kaynaklanmıyor; savaşların etnik, dinî, ideolojik, ekonomik gerekçeleri olduğu gibi, barış girişimlerinin de benzer gerekçeleri oluyor.

Bu bağlamda 2019'un Nisan ayı başlarında Papa Francis, çok sevdiği ve Katolikliğin Afrika kıtasındaki kalelerinden biri olarak gördüğü Güney Sudan'ın selameti için burada çatışan birbirine rakip iki liderin ayaklarına kapanarak barışmaları için yalvardı. Onlara özel yılbaşı hediyeleri gönderdi. Çatışmalar sona erermez Güney Sudan'ı ziyaret edeceğini vadetti.

Nihayetinde de Güney Sudan'da Vatikan sponsorluğunda inşa edilen barış, meyve vermeye başladı.

Geçtiğimiz şubat ayı sonlarına doğru, Güney Sudan'da yıllardır devam eden iç savaşı sona erdirmek adına önemli bir gelişme yaşandı. 2013 yılından beri devletle çatışma hâlindeki Dr. Riek Macher, Devlet Başkanı Salva Kiir Mayardit ile el sıkışarak ulusal birliğe geçiş hükümetinde devlet başkanlığı görevini kabul etti. Varılan anlaşmaya göre, Riek Macher'in temsil ettiği muhalefet, güç paylaşımı ekseninde hükümete dâhil olarak yeni oluşturulacak kabinede yer alacak. Ayrıca Macher'e bağlı silahlı birlikler de Güney Sudan ordusuna entegre edilecek. Bu gelişme, son yedi yılı iç savaş sarmalında geçiren Güney Sudan için son derece önemli kabul edilmekte.

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İç savaş nasıl başladı?

Güney Sudan'daki iç savaş, ülke referandum yoluyla Sudan'dan ayrıldıktan çok kısa bir süre sonra başladı. 2011'deki kopuş akabinde oluşturulan ilk hükümette Dr. Riek Macher başkan yardımcısı olarak yer alırken Salva Kiir Mayardit devlet içinde kendisine yönelik bir komplonun varlığından şüphelenerek Macher'i görevinden uzaklaştırdı. Bu gelişme üzerine Macher'in Nuer savaşçılarıyla Mayardit'i devirmek için harekete geçmesiyle ülkede sıcak çatışmalar başladı. 2013 yılının son evresinde gerçekleşen bu kırılma ile Güney Sudan kısa sürede iç savaş kısır döngüsüne saplandı. Bu dönemde ülkede büyük bir insani kriz trajedisi de başladı. Aşağı yukarı Suriye krizi ile aynı zamanda başlayan Güney Sudan iç savaşında 400.000'den fazla insan hayatını kaybederken 4,3 milyon insan da IDP ve mülteci hâline geldi.

Ülkede savaşan her iki kesim de yaşanan bu insani trajediyi kendi çıkarına kullanmaktan geri durmadı. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından ortaya konan bu olgu, savaşın acımasız yüzünü bir kez daha gözler önüne serdi. Tarım ve hayvancılık potansiyeli yanı sıra zengin petrol yataklarına da sahip olan Güney Sudan, bugün sosyoekonomik göstergelerin yerlerde süründüğü darmadağın olmuş bir ülke görünümünde. Nüfusun %82'si günlük 1 dolar gelir seviyesinin altında yaşarken %65'i okuma yazma bilmiyor. Çocukların %70'i okul yüzü görmemiş. İç savaş esnasında tecavüze uğrayan kadınların sayısının ise haddi hesabı yok maalesef.

Barış sürecinde kimler rol oynadı?

Güney Sudan'daki istikrarsızlıktan etkilenen ülkelerin başında komşuları Sudan, Etiyopya, Uganda, Kenya, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti gelmekte. Güney Sudan ile sınırlarını paylaşan bu ülkelerin önemli bir özelliği, iç savaş yaşamasalar da zaman zaman çeşitli bölgesel ya da etnik çatışmalara sahne olmaları. Bu nedenle Güney Sudan'daki istikrarsız ortam bu ülkeleri de doğrudan etkiliyor; hiç olmadı mülteci geçişleri nedeniyle göç krizleri oluşturuyor.

Güney Sudan'daki çatışmaların sona ermesi için Afrika Birliği, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Batılı devletler sık sık barış çağrısında bulunurken bugün gelinen barış sürecinde Etiyopya, Vatikan ve Sudan'ın önemli rol oynadığını söylemek mümkün. Yukarıda da belirtildiği gibi Papa Francis iki lideri Roma'da ağırlayarak tavsiyelerde bulunmuş ve hatta ayaklarına kapanarak savaşın sona ermesini istemiştir. Papa'nın çatışmalar biter bitmez Güney Sudan'ı ziyaret etmek istediği de sık sık dillendirilmektedir. Güney Sudan'daki barış inşasında Vatikan tek aktör olmasa da nüfusun önemli bir bölümünün Katolik Hristiyan olduğu Güney Sudan'da silahların susması için Papa'nın ağırlığını koyduğu görülmektedir.

Günümüzde Güney Sudan nüfusunun %60'ı Hristiyanlaşmış ve bu dinî grubun %60'ı da Roma Katolik Kilisesi'ne mensupsa bu tablonun oluşmasında Katolik misyonerlerin önemli bir payı bulunduğu bilinmektedir; yani Vatikan'ın Güney Sudan aşkı yeni değildir. Güney Sudan'ın Katolik misyonerlerin etki alanına dâhil edilmesinin hikâyesi 19. yüzyılın ortalarına uzanmaktadır. Nicola Mazza, Ignatius Knoblecher ve Daniele Comboni gibi Roma Katolik Kilisesi'nin görevlendirdiği isimlerin bu süreçte önemli rolleri vardır. Kısacası Güney Sudan toprakları kilisenin çok "şehit" verdiği yerler arasındadır; dolayısıyla Papa'nın Güney Sudan'a duyduğu yoğun ilginin tarihsel bir altyapısı bulunmaktadır.

Barış kalıcı olabilecek mi?

Ülke adına bu barış süreci olumlu karşılanırken, muğlak konulardan biri barış sürecinin kalıcı olup olamayacağıdır. Çünkü daha önce de benzer süreçler başlatılmış, ancak iki tarafın karşılıklı ihmalleri nedeniyle bu süreçler kesintiye uğramıştır. Hatırlanacağı gibi, 2013 yılından itibaren çeşitli kereler ateşkes ilan edilerek barış masasına oturulmuş; hatta 2016 yılında sonuca çok yaklaşılmışken barış planları yine suya düşmüştür.

Riek Macher ile Salva Kiir Mayardit arasındaki ayrılık, esasında daha köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Macher-Kiir

anlaşmazlığının Güney Sudan'ı kuran SPLM içinde 1990'ların başında yaşanan etnik bir ayrışmadan kaynaklandığı söylenebilir. Bu durum, uzun bir geçmişi bulunan Dinka-Nuer mücadelesinin modern siyasete yansıyan bir yüzü olarak da değerlendirilebilir. Bu nedenle Devlet Başkanı Salva Kiir Mayardit de basına yansıyan demecinde “Birbirimizi affetmeli ve uzlaşmalıyız. Dinka ve Nuer halklarına da birbirlerini affetmeleri için yalvarıyorum.” deme gereği hissetmiştir.

Dinka-Nuer çekişmesinin siyaset üzerindeki olumsuz etkileri bilinirken Güney Sudan'da barışın kalıcı olabilmesi öncelikli olarak etnik gerilimlerin siyaset üzerindeki sivri tırnaklarının törpülenmesine bağlı gözüktüyor. Kısır kabilevi çekişmelerin devam etmesi hâlinde barış sürecinin uzun soluklu olamayacağı herkes

tarafından biliniyor. Ne var ki Güney Sudan özelinde ve Afrika genelinde etnik bilinç hâlâ çok güçlü ve benzer şekilde etnik kimliklerin güç ve para üzerindeki belirleyiciliği de çok fazla.

BM'ye göre, Güney Sudan barış sürecinin kalıcı olması için uluslararası desteğe ihtiyaç duyulmakta. Sürecin başta bölge ülkeleri olmak üzere Afrika Birliği ve uluslararası örgütler nezdinde de desteklenmesi önemli görünüyor. Ancak son aylarda küresel bir kriz hâline gelen ve bir süre daha dünya gündemini belirleyeceğe benzeyen Korona Krizi uluslararası örgütleri etkinleştirirken ulusları hızla kendi sorunlarını kendilerinin çözmesini gerektiren bir evreye sürüklüyor. Bu krizin uzamasının barış sürecini olumsuz etkileyebileceği ise çok açık.